

Читайте, гугайте, у гуготу наукайтесь, і свого не цурайтесь. / Ш. Шевченко /

ДЖЕРЕЛО

№ 21-24 (717-720)
ЧЕРВЕНЬ
 2014 РОКУ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ПЕДАГОГІЧНА ГАЗЕТА

ВИДАЄТЬСЯ
 3 ГРУДНЯ
 1993 РОКУ

Методичні рекомендації Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти для роботи над науково-методичним проектом

«КРЕАТИВНА ОСВІТА ДЛЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ» (V етап)

У ЦЬОМУ ВИПУСКУ

Стор. 2. V етап роботи над обласним науково-методичним проектом «Креативна освіта для розвитку інноваційної особистості».

Світлана КРАМАРЕНКО, завідувач кафедри педагогіки та психології, кандидат педагогічних наук, доцент

3-4. Апологія мирного життя.

Володимир ДОЛГОПОЛІЙ, перший проректор ДОІППО, заслужений учитель України

4-5. Результати II (формульованого) етапу дослідно-експериментальної роботи за темою «Формування механізмів трансформації регіональної системи освіти на засадах принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку».

Ольга ВИСОЦЬКА, декан факультету відкритої освіти, завідувач кафедри філософії випереджаючої освіти та управління інноваційною діяльністю, доктор філософських наук, доцент

6. Сім'я і школа: філософсько-освітні аспекти партнерства.

Валентина САГУЙЧЕНКО, доцент кафедри філософії освіти, кандидат філософських наук

7. Підготовка вчителя до продуктивної діяльності у нових соціокультурних умовах.

Лідія ВОЗНЮК, доцент кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами, кандидат педагогічних наук

8. Креативність та її вплив на продуктивність праці учителя.

Людмила ЗЛАМАНЮК, завідувач кафедри природничої освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

8-9. Педагогіка толерантності.

Олена ХОМИЧ, старший викладач кафедри педагогіки та психології;

Тетяна РИГА, методист відділу виховних технологій

10-11. Психологічні основи екологічної освіти.

Марія ГРИГОРОВА, доцент кафедри природничої освіти, кандидат біологічних наук

11-12. Розвиток системи моніторингу якості освіти.

Любов СИТНИК, старший викладач кафедри філософії випереджаючої освіти та управління інноваційним розвитком; Інна СОТНІЧУК, методист лабораторії моніторингу якості освіти та зовнішнього оцінювання

12-13. Реалізація стратегії сталого розвитку на обласному рівні.

Ірина КАРПАНЬ, доцент кафедри філософії випереджаючої освіти та управління інноваційною діяльністю, кандидат філософських наук

14. Сучасний директор школи: інноваційні аспекти управлінської діяльності.

Майя НЕХОРОША, завідувач навчально-методичної лабораторії моніторингу якості освіти та зовнішнього оцінювання

15. Робота вчителя: вікові та професійні кризи, можливості їх подолання.

Вікторія КРОТЕНКО, старший викладач кафедри педагогіки та психології

16. Ціннісні орієнтації як складова розвитку особистості.

Світлана МАЙДАНЕНКО, доцент кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами

16. Календар «Моє Придніпров'я» (червень 2014 р.).

Підготувала Ярина ГОЛУБ, завідувачка краєзнавчого відділу обласної універсальної наукової бібліотеки

АНОНС НА № 25-28 (липень)

Стор. 2-3. Стратегічні напрямки збереження здоров'я в навчальних закладах Дніпропетровщини.

Віра МОРОЗОВА, проректор з наукової роботи та інтелектуальної власності, професор; Лариса ЛАВРОВА, завідувач кафедри філософії і культури здоров'я; Наталія МІКУЛАК, заступник завідувача кафедри, доцент; Валентина МУЗИРОВА, Вікторія САВЧЕНКО, доценти кафедри філософії і культури здоров'я

4-6. Новий державний стандарт: проблема наступності дошкільної, початкової та середньої ланок освіти.

Ольга ВИНОГРАДОВА, старший викладач, завідувач відділу початкової освіти; Людмила ПИСАРЄВА, Катерина ШАХОВА, старші викладачі кафедри гуманітарної освіти

6-7. Дошкільна освіта. Розвиток загальної креативності учасників педагогічного процесу.

Любов ТАРАБАСОВА, старший викладач кафедри корекційної педагогіки; Валентина КУПРІЄНКО, завідувач навчально-методичного відділу дошкільної освіти кафедри педагогіки та психології; Людмила КЛІМОВА, Наталія МІХІНА, методисти відділу

8. Робота методичних об'єднань вчителів математики

Тетяна БУКАРЕВА, методист з математики навчально-методичного відділу природничо-математичних дисциплін

8. Популяризація науки – місія учителя математики.

Вадим КІРМАН, доцент кафедри природничої освіти, кандидат педагогічних наук

9. Якість оцінювання письмових робіт ДПА учнів II класів.

Тетяна БУКАРЕВА, голова комісії; Олена СЕМЕНЮК, секретар комісії; Вадим КІРМАН, експерт-консультант

10-11. Особливості викладання фізики та астрономії.

Тетяна ПОТАПОВА, старший викладач кафедри природничої освіти

11. Вивчення інформатики.

Андрій ПАНЬКОВ, науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення змісту освіти основної та старшої школи відділення науково-методичного забезпечення загальної середньої освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти; Андрій МІРОШНИЧЕНКО, доцент кафедри управління інформаційно-освітніми проектами, кандидат філософських наук

12. Формування пізнавальної активності учнів профільних класів при виконанні індивідуальних освітніх проектів.

Людмила ЗЛАМАНЮК, завідувач кафедри природничої освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

13. Особливості технології розвитку навчання та виховання на уроках біології.

Альберт ГРИГОРОВ, методист біології кафедри природничої освіти

14. Вивчення географії у 2014-2015 н. р. Методичні рекомендації щодо вивчення економіки

Андрій СКОРОБОГАТОВ, старший викладач кафедри природничої освіти

15. Організація інклюзивної моделі освіти.

Людмила ФЕДОРЧЕНКО, завідувач відділу спеціальної педагогіки; Яна ПОЛУПАНОВА, методист навчально-методичної лабораторії інклюзивної освіти кафедри корекційної педагогіки

16. Креативна культура вчителя технології.

Ірина КОВАЛЬЧУК, завідувач навчально-методичної лабораторії охорони праці та трудового навчання, старший викладач кафедри природничої освіти

16. Календар «Моє Придніпров'я» (липень 2014 р.).

V ЕТАП РОБОТИ НАД ОБЛАСНИМ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИМ ПРОЕКТОМ «КРЕАТИВНА ОСВІТА ДЛЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ»

У роботі над проектом було визначено чотири основні напрямки:

1. Психологічний аспект: орієнтація на розвиток адаптованої креативної особистості, моніторинг психолого-педагогічного статусу учнів різних вікових груп.

2. Педагогічний аспект: впровадження активних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних, продуктивних технологій навчально-виховного процесу.

3. Управлінський аспект: використання гнучких моделей управління освітніми закладами, які забезпечують рівний доступ до якісної освіти та особистісно зорієнтований підхід до кожної дитини.

4. Оздоровчий аспект: збереження енергії; запобігання перевантаженням, дидактогеніям; створення сприятливого мікроклімату.

Реалізація цих завдань є актуальною проблемою, має сприяти утвердженню нової школи, де учень повноцінно живе, проєктує своє майбутнє, свій шлях, враховуючи свої можливості, прагнучи до самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти.

Аналізуючи напрацювання педагогічних колективів області, можна стверджувати, що вчителі Дніпропетровщини прагнуть дати учням глибокі та ґрунтовні знання, залучити їх до накопичення соціального досвіду, формування активної життєвої позиції, оволодіння стратегіями самореалізації та життєтворчості.

Основним показником ефективності своєї роботи педагоги вважають рівень сформованості в учнів основних якостей інноваційної особистості, компетентностей, що є визначальними чинниками самоосвіти молоді людини – громадянина України, який творитиме її майбутнє.

У процесі роботи над обласним проектом педагоги шукали відповіді на нові соціально важливі питання: Якою має стати школа у найближчому майбутньому? Що має змінитися у системі знань, переконань, ціннісних орієнтацій, особистісних якостей випускника? Як сформувати нове ставлення до своєї країни, почуття патріотизму та відповідальності? Що потрібно для того, щоб навчально-виховний процес набув динамічного, творчого характеру, став по-справжньому креативним?

Накопичений досвід сприяв усвідомленню нових освітніх реалій, створенню колективів однодумців, поширенню сучасних технологій навчально-виховного процесу, підвищенню педагогічної культури та професійної майстерності керів-

У новому 2014–2015 навчальному році завершується робота педагогічних колективів області над науково-методичною проблемою «Креативна освіта для розвитку інноваційної особистості». За чотири роки накопичено велику кількість наукової інформації, педагогічних стратегій і технологій, здатних суттєво змінити навчально-виховний процес, наблизивши його до вимог життя та нових тенденцій розвитку українського суспільства.

ників освітніх закладів, учителів, вихователів.

На п'ятому, завершальному, етапі має бути визначено, наскільки ефективною була спланована робота, які результати отримані, які питання ще не вирішені. У процесі аналізу учасники проєкту можуть керуватися такими критеріями ефективності роботи над науково-методичною проблемою:

- Підвищення рівня психолого-педагогічної культури, поглиблення знань учителів з проблеми, над якою працював навчальний заклад. Для вивчення цього питання можна провести анкетування, співбесіди, «круглі столи» тощо.

- Підвищення рівня творчої активності педагогічних кадрів. Збільшення кількості шкільних працівників, які виявляють творчу активність та ініціативу, постійний інтерес до актуальних проблем психолого-педагогічної науки і проблем створення розвивального освітнього простору, займаються науково-дослідною та експериментальною роботою. Керівники навчальних закладів можуть проаналізувати скільки вчителів навчалися за різноманітними програмами, підвищили рівень фахової майстерності, створили творчі педагогічні проєкти і залучили до них учнів.

- Позитивні зміни у практичній діяльності. Вони виявляються, перш за все, в активному застосуванні досягнень науки, передового досвіду, вдосконаленні форм і методів навчально-виховної роботи, розвитку вміння самостійно аналізувати свою діяльність.

- Створення цілісної системи психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості школярів, що забезпечує максимально сприятливі умови для задоволення освітніх потреб, розвитку самосвідомості, самореалізації кожної дитини у креативному освітньому середовищі.

- Позитивні тенденції у розвитку особистості учнів можуть бути виявлені шляхом поглибленої діагностики, аналізу і порівняння результатів з попереднім періодом. При цьому для

моніторингу може бути використана така система показників:

1. Пізнавальна сфера.
2. Рівень розвитку мислення.
3. Сформованість навчальних навичок.
4. Розвиток мови.
5. Працездатність і рівень енергії.
6. Взаємодія з однолітками.
7. Взаємодія з педагогами.
8. Саморегуляція поведінки.
9. Наявність і характер навчальної мотивації.
10. Емоційний стан.
11. Особливості індивідуальної Я-концепції.
12. Комунікативна готовність учнів.

Аналізуючи дані моніторингу, необхідно особливу увагу звернути на показники, що характеризують розвиток особистості учнів, визначити динаміку цього процесу та можливі напрямки корекційної роботи.

- Поглиблення знань школярів, розвиток їхньої життєвої компетентності, що виявляється у результатах навчально-виховного процесу, збільшенні кількості випускників школи, які обрали професію, що найбільше відповідає їхнім здібностям і потребам суспільства, держави, регіону тощо.

- Створення передового педагогічного досвіду, основні ідеї та положення якого можуть бути впроваджені у масову практику.

При вивченні творчого досвіду вчителів доцільно використовувати такі параметри:

- **Актуальність** – відповідність досвіду основним пріоритетам роботи над проблемою, зокрема потребам становлення та розвитку інноваційних якостей особистості учня.

- **Оригінальність, новизна** – наявність у практиці роботи педагога, керівника навчального закладу, педагогічного колективу форм і методів, які не використовувались у масовій практиці і зорієнтовані на високі освітні стандарти та сучасні педагогічні технології.

- **Стабільність результатів** – для досвіду характерна стабільність високоефективних результатів навчально-виховної роботи, що виявляється у високому рівні компетентності учнів.

- **Збалансованість і комплексність результатів** – допомагають оцінити значення досвіду у цілісній системі педагогічних впливів, що є важливим чинником втілення принципу системності у професійній діяльності педагога.

- **Раціональність витрат часу, зусиль, засобів** – дуже важливий параметр з погляду запобігання перевантаженості вчителів та учнів, збереження їхнього психічного здоров'я, уникнення дидактогенних невротів.

- **Відповідність реальним можливостям більшості вчителів і матеріальній базі школи.** Цей критерій набуває особливого значення для поширення та впровадження передового досвіду в конкретній школі, адже сьогодні навчальні заклади мають різну матеріальну базу, інформаційне забезпечення тощо.

Основними стратегіями діяльності методичних служб на завершальному етапі роботи над науково-методичною можуть стати:

1. Утвердження науково обґрунтованих управлінських систем, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу особистості учасників педагогічного процесу, масове впровадження новітніх освітніх технологій, орієнтованих на формування креативного критичного мислення та активної життєвої позиції учня, науково-методичне забезпечення і підтримку діяльності навчальних закладів, що беруть участь у всеукраїнських і регіональних педагогічних проєктах та експериментах.

2. Узагальнення досвіду впровадження гнучких моделей організації навчально-виховного процесу відповідно до здібностей і нахилів учнів, виявлених завдяки поглибленій діагностиці, реалізація завдань профільного навчання у старшій школі.

3. Змістовний аналіз даних моніторингу якості навчання та життєвої компетентності школярів, включаючи результати незалежного оцінювання; розробка рекомендацій для методичних об'єднань і груп вчителів

з різним стажем практичної діяльності щодо впровадження компетентнісного підходу у навчання та виховання учнів.

4. Аналіз даних про залучення до навчально-виховного процесу дітей з особливими потребами, реалізацію розвивальних і корекційних програм; забезпечення рівного доступу до якісної освіти на основі сучасних підходів до управління системою освіти в області.

5. Аналіз та узагальнення даних системного спостереження психолого-педагогічного статусу учнів і динаміки їхнього розвитку. Розробка нових моделей роботи з обдарованою молоддю в навчальних закладах різних типів.

Завершальними організаційними формами роботи над науково-методичною проблемою можуть стати індивідуальні та колективні творчі звіти, науково-практичні конференції, шкільні педагогічні виставки, регіональні педагогічні проєкти, презентація матеріалів на сайтах тощо.

На базі окремих навчальних закладів можуть бути проведені педагогічні ради та семінари за такими темами:

1. Робота педагогічного колективу з питань створення іміджу креативного освітнього закладу.

2. Динаміка особистісного зростання учнів та основні напрямки психолого-педагогічної корекції.

3. Аналіз основних напрямків удосконалення діяльності педагогічного колективу з проблеми створення розвивального освітнього середовища навчального закладу.

4. Досвід, результати і перспективи впровадження навчальних технологій, що зберігають енергію та зміцнюють здоров'я учнів.

5. Моделювання уроку на закладах продуктивного навчання.

6. Досвід і проблеми створення системи психолого-педагогічного супроводу учнів.

7. Самоосвіта і зростання професійної майстерності педагогів як підсумок роботи над обласною науково-методичною проблемою.

Важливо також, щоб результати роботи над обласним науково-методичним проєктом висвітлювалися на сторінках педагогічної преси, сайтах навчальних закладів, використовувалися у дисертаційних дослідженнях, посібниках, рекомендаціях. Саме за таких умов накопичений досвід може стати важливим чинником подальшого розвитку освіти нашої області.

Світлана КРАМАРЕНКО, завідувач кафедри педагогіки та психології, кандидат педагогічних наук, доцент

евреїв та язичників. Це примирення рас і народів мало стати передвісником справжнього партнерства серед людей всього світу. Чи можна уявити світ, в якому не існує конфліктів? Мечі перековані на орала, списи – на серпи і вже ніхто не вчиться воювати? Якби тільки конфлікти могли зникнути з нашого суспільства, наше життя стало б набагато легшим. Ніякі засоби або навички спілкування не допоможуть вирішити наші конфлікти, якщо ми не вміємо керувати своїм гнівом і пробачати своїх ворогів. Одного ченця запитали: «Чи добре дбати про мир всіх?» Він відповів: «Краще вгамувати власне серце. Це кожному пристойно, і блаженний, хто це робить».

Років тридцять тому в Кореї один хлопець убив єдиного сина батька-християнина. Винного заарештували і судили. Суддя вже приготувався оголосити страшний вирок, але у цей момент батько убитого хлопчика встав і попросив слова. Йому дозволили. Тоді він сказав: «У мене немає більше сина. Замість того, щоб засудити вбивцю мого сина до смерті або тюремного вироку, я прошу суд дозволити мені усиновити його». «Ви впевнені, що бажаєте цього?» – запитав суддя. «Так», – відповів батько-християнин. Зал замовчав в очікуванні вироку. «Прохання задовольняється», – оголосив суддя.

Історія про надзвичайну доброту християнина, про його подяку добром за зло поширилась по всій Кореї зі швидкістю блискавки. Місто, в якому жив батько убитого хлопчика, отримало назву «Місто атомної любові».

Миротворчість полягає не тільки в тому, щоб помирити тих, хто сваряться, але і в тому, щоб заспокоїти і вгамувати душі збентежених, вселити їм віру і надію, примирити їх із життям, світом і людьми. Маючи духовне здоров'я, миротворець і в інших вселяє бадьорість, радість, мир. Якщо ми не досягли ще духовної досконалості, бажання жити зі всіма в любові і злагоді, то заради цієї високої мети маємо працювати в глибині своєї душі та навчити цьому дітей.

Часто вважають, що відсутність війни або припинення конфлікту – це і є мир. Посварилося подружжя, потім розійшлися у різні кутки, припинилися крики і взаємні образи – наче і мир настав. Але в душі немає ні миру, ні спокою, лише роздратування, прикрість, злість і гнів. Тож, припинення ворожих дій і відкритого протистояння сторін ще не є свідченням справжнього миру. Бо мир – поняття, що не характеризується самою відсутністю ознак конфронтації, але стан глибоко позитивний: певна благодатна реальність, яка витісняє ідею ворожнечі і що заповнює собою простір людського серця або суспільних відносин. Прикметою справжнього миру є душевний лад, коли на зміну гніву і роздратуванню приходять злагода і спокій. У Старому Заповіті цей стан окреслюють словом «шолом», розуміючи як Боже благословення, бо мир – від Бога. І в Новому Заповіті Господь говорить про те ж: мир як спокій і задоволення – є благословенням Божим.

Який же тоді вибір належить зробити людині і в чому її миротворча робота? Мир – є спокій, а спокій – є рівновага. З фізики ми знаємо, що в стані спокою перебуває тільки

стійко урівноважена система, і, отже, рівновага, баланс є неодмінною умовою спокою. За яких обставин мир пануватиме в душі людини? Коли врівноважені різні властивості її душевної природи, коли гармонізовані її внутрішні прагнення, коли досягнуто баланс між духовним і фізичним, між розумом і відчуттями, між потребами і можливостями, між переконаннями і діями. Але така система втрачатиме стійкість щоразу, коли між цими закладами внутрішнього життя людини почне порушуватися рівновага. Життя постійно ставить людину в ситуацію, коли їй необхідно відновлювати рівновагу між суперечливими внутрішніми устремліннями. Простий приклад – неузгодження потреб і можливостей: хочеться мати дорогий автомобіль, але немає для цього коштів. З такого стану є два виходи: або урівноважити свої бажання і можливості, або, не зважаючи ні на що, всіма силами прагнути задовольнити свої потреби. Коли можливості і потреби людини не згармонізовані, то вона страждає, і страждання її додатково підігріватиметься відчуттям заздрості. Внутрішній мир настане лише тоді, коли ваги, на чашках яких лежать запити і можливості, зафіксують рівновагу. Саме тому миротворчість завжди вимагає жертви і самовіддачі. І хіба здатний на це той, хто звик дбати лише про власну вигоду? Така особа є потенційною загрозою миру, вона небезпечна для сімейного, шкільного і суспільного життя. Не спроможна урівноважити сили, що діють в ній, така людина є носієм постійного внутрішнього конфлікту, який найчастіше не обмежується особистим життям, але переноситься на міжособисті взаємини. Проте якщо найважливіше місце в житті посідає релігійна мотивація, то людина стає здатною відмовитися від своїх претензій заради блага ближнього. Коли ж люди, які ворогують, демонструють нездатність до самопожертвування, а, отже, і до примирення, – тоді конфлікт, в якому вони беруть участь, починає втягувати у свій вир багатьох, збираючи криваві жнива.

Але в тому і полягає гідність і влада миротворчого служіння, щоб заради досягнення рівноваги стверджувати дух братолюбства, не спокушавшись можливим нерозумінням і засудженням. На жаль, нерідко миротворче служіння використовують у своїх інтересах люди, які спекулюють на трагедії ближнього або прагнуть заробити політичний капітал. Адже миротворчість є жертвою, але зовсім не засобом дешево купити суспільне визнання або ефектно натягти на себе лаври добродійника людства. Справжня миротворчість – це, перш за все, готовність зазнати страждань від тих, до кого прийшов ти з маслиноюю гілкою в руках. Так відбувається деколи при вирішенні міждержавних, соціальних або політичних конфліктів, та ж модель відтворюється і в нашому приватному чи шкільному житті.

Мир є неодмінною умовою збереження життя. Ті, хто служать цій меті, виявляють силу духу, яка й дає право називатись Людиною. Про це мають знати наші учні.

Володимир ДОЛГОПОЛИЙ,
перший проректор ДОІППО,
заслужений учитель України

Результати II (формульовального) етапу дослідно-експериментальної роботи за темою «ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ПРИНЦИПІВ ВИПЕРЕДЖАЮЧОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 19.06.2009 № 537 на базі Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти проводиться дослідно-експериментальна робота на тему:

«Формування механізмів трансформації регіональної системи освіти на засадах принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку».

Вчена рада інституту ухвалила рішення щодо створення регіональної мережі шкіл випереджаючої освіти для сталого розвитку, щоб навчальні заклади різних типів фундаментально опрацювали основні питання експерименту (на 1 січня 2014 р. до мережі входять 122 навчальні заклади, серед яких 22 – всеукраїнського, 100 – обласного рівнів).

На II (формульовальному) етапі експерименту (2011–2014 н. р.) почалася практична реалізація головних завдань дослідження:

– розробка та апробація концептуальної та структурно-функціональної моделей інноваційного навчального закладу – школи випереджаючої освіти для сталого розвитку;

– розробка та апробація моделі особистісної компетенції для сталого розвитку у педагогічних працівників, дітей та учнівської молоді;

– впровадження методик і технологій випереджаючої освіти (зокрема, спрямованих на розвиток самоосвітніх компетенцій, активізацію пошукової діяльності, творчої та соціальної активності особистості), виховних заходів, що передбачає зміну ціннісних пріоритетів і стилю життя особистості у бік принципів сталого розвитку – таких як культура екобалансованого споживання, здоров'язбережливий стиль життя, навички соціального партнерства, толерантної поведінки, соціальної відповідальності тощо.

– розробка та впровадження експериментальних навчальних програм окремих елективних курсів, спецкурсів, факультативів за напрямом експериментальної роботи, а також «наскрізного навчання» як процесу включення до змісту інваріантної складової навчальних планів компонентів з освіти для сталого розвитку;

– забезпечення оптимального впливу принципів сталості у навчанні на особистість педагога й учня в процесі їхньої творчої співпраці; розробка системи неперервної освіти для сталого розвитку шляхом комплексного поєднання різних форм роботи із використанням індикаторів сталого розвитку освітнього середовища та індикаторів освіти для сталого розвитку.

Протягом II етапу експериментальної роботи важливими напрямками роботи стали:

– просвітницька діяльність з питань освіти для сталого розвитку серед керівників загальноосвітніх навчальних закладів, педагогічних колективів, дітей, молоді та їхніх батьків (курси підвищення кваліфікації на базі ДОІППО, конференції, семінари, «круглі столи», батьківські всеобучі, виховні заходи тощо);

– започаткування роботи центрів з освіти для сталого розвитку і творчих лабораторій педагогів у загальноосвітніх навчальних закладах;

– розробка методики інтеграції принципів сталого розвитку у шкільні предмети («наскрізного навчання»);

– апробація авторських програм з освіти для сталого розвитку;

– розробка та втілення моделей організації навчально-виховного процесу у навчальній діяльності; позакласної роботи; гурткової роботи;

– створення умов для шкільного самоврядування, зміцнення зв'язків із батьками, місцевою громадою, органами влади, регіональними та міжнародними неурядовими організаціями для підтримки та поширення ідей і принципів сталого розвитку, завдань випереджаючої освіти.

– дослідження динаміки зростання професійної майстерності, рівня обізнаності педагогів на науково-теоретичних засадах освіти для сталого розвитку, визначення відповідності творчого потенціалу педагогічного колективу завданням дослідно-експериментальної діяльності в процесі реалізації проекту;

– моніторинг розвитку творчих та інтелектуальних здібностей учнів: ціннісних орієнтацій; рівня соціальної активності; рівня екологічної культури; рівня духовного розвитку в процесі впровадження «наскрізного навчання», додаткових курсів за вибором, спецкурсів, факультативів, виховних заходів з освіти для сталого розвитку.

ДОІППО. Методичні рекомендації

Започатковано курси для директорів і заступників директорів ЗНЗ, методистів районних/міських управлінь і відділів освіти за проектом «Випереджаюча освіта», педагогів-тренерів і координаторів експериментальних закладів на базі ДОІППО. Зокрема, у 2011 р. на курсах навчалися 163 директори, 212 заступників директорів, 45 методистів районних/міських управлінь і відділів освіти, у 2012 р. – 135 директорів, 199 заступників директорів, 93 методисти районних/міських управлінь і відділів освіти, а у 2013 р., відповідно – 138 директорів, 167 заступників директорів, 91 – методист. Щоб сприяти поширенню мережі експериментальних шкіл випереджаючої освіти для сталого розвитку, розроблені навчальні програми та проведені курси для координаторів дослідно-експериментальної роботи зі створення та поширення в області мережі навчальних закладів випереджаючої освіти для сталого розвитку (за 2011-2013 рр. підготовлено 216 педагогів-координаторів експериментальних шкіл). Додатковим засобом просвітницької діяльності стало включення питань освіти для сталого розвитку до змісту курсів підвищення кваліфікації всіх категорій педагогічних працівників (з 2010 р., згідно з навчальним планом ДОІППО).

Визначення та виокремлення індикаторів сталого розвитку освітнього середовища та індикаторів освіти для сталого розвитку допомогло скоординувати і суттєво поліпшити ефективність експериментальної роботи загальноосвітніх навчальних закладів. На основі цих індикаторів експериментальні ЗНЗ можуть досліджувати динаміку змін освітнього середовища та вплив ідей сталого розвитку на світогляд і поведінку всіх учасників експериментальної діяльності.

Реалізація засад освіти для сталого розвитку у межах навчально-виховної роботи експериментальних навчальних закладів області здійснюється у таких формах:

– предметна – у межах «наскрізного навчання», а також курсів за вибором («Уроки для сталого розвитку» для 3-4, 8 та 9 (10) класів), спецкурсів («Основи енергоефективності», «Екологічне право», «Екологічна журналістика», «Екологія Криворіжжя», «Сталій розвиток у побуті» тощо);

– міжпредметна – впровадження компонентів освіти для сталого розвитку шляхом реалізації принципу інтеграції – інтегрованих уроків та інтегрованих предметів;

– позаурочна – різні форми позаурочної та позашкільної виховної роботи.

Методика впровадження засад освіти для сталого розвитку передбачає перенесення акцентів у навчальній діяльності з вузькопредметних на загальнодидактичні. Пріоритет надавався розвитком, системно-діяльним

підходам, використанню проектних технологій з включенням до них інтерактивних методів навчання, проблемних методик з розвитку критичного та системного мислення, дебатних, рольових, ділових ігор.

У багатьох навчальних закладах впроваджуються експериментальні навчальні програми окремих курсів за вибором, спецкурсів, факультативів за напрямом експериментальної роботи. Найбільшу підтримку отримала методика «наскрізного навчання» як процесу включення до змісту не лише варіативної, а й інваріантної складової навчальних планів компонентів освіти для сталого розвитку.

Впровадження «наскрізного навчання» допомогло максимально використати навчальні плани для розвитку особистості, формування екоатропоцентричного світогляду, а також зміни стилю поведінки відповідно до принципів сталого розвитку. За методикою «наскрізного навчання» були розроблені та апробовані картки, завдяки яким вчителі багатьох шкіл області розробили методичні матеріали та збірники завдань з «наскрізного навчання», впроваджено низку інтегрованих уроків.

Також у школах Дніпропетровщини широко впроваджено викладання курсу за вибором «Уроки для сталого розвитку» у 3-4, 8 та 9(10) класах за навчальними матеріалами: «Моя щаслива планета. Уроки для сталого розвитку» 3-4 кл., автори: О. Пометун, А. Цимбалару; посібник «Уроки для сталого розвитку» – 8 кл., автори: О. Пометун, Л. Пилипчатіна, І. Сущенко; посібник «Уроки для сталого розвитку» – 9(10) кл., автори: О. Пометун, Л. Пилипчатіна, І. Сущенко, В. Карамушка. Всього за даними 2013-2014 н. р., курс за вибором «Уроки для сталого розвитку» викладається у 118 навчальних закладах області. Розроблено та апробовано низку спецкурсів і факультативів: «Екологічна журналістика», «Екологія Кривого Рогу та сталий розвиток», «Екологічне право» та інші, створені за принципом «наскрізного навчання».

Головною формою позакласної діяльності є класні години. О.Є. Висоцька розробила тематику класних годин з питань сталого розвитку; також при формуванні змісту класних годин вчителі ЗНЗ області використовували затверджений у Міністерстві освіти і науки України методичний посібник для класних керівників 5-7 класів загальноосвітніх навчальних закладів «Уроки для сталого розвитку. Як організувати позакласну роботу учнів основної школи» (автори: О. Пометун, І. Сущенко, О. Топузюк).

Серед інших форм позакласної діяльності: проведення свят, конкурсів-оглядів, тематичних вечорів, вечорів запитань і відповідей, фестивалів, конкурсів, олімпіад, виставок, семінарів, конференцій тощо. Ці

заходи організовувалися або до конкретних визначних дат (наприклад, Міжнародного дня Землі, Міжнародного дня толерантності, Міжнародного дня енергозбереження тощо), або мали тематичний характер (Земля, вода, рослини, стосунки тощо), або системний (найбільш популярні: тижні сталого розвитку, екотижні, екомісячники, тижні Довкілля, тижні толерантності, тижні самоврядування тощо). Найпоширенішим способом проведення позакласної діяльності стали «Тижні сталого розвитку», що мають значний як навчальний, так і виховний потенціал.

Комплексне поєднання різних форм роботи з використанням індикаторів сталого розвитку освітнього середовища та індикаторів освіти для сталого розвитку допомогло розробити систему неперервної освіти для сталого розвитку, підвищити рівень обізнаності у питаннях сталого розвитку, змінити світогляд і характер поведінки всіх учасників експерименту у бік сталого розвитку.

Діагностика готовності педагога до науково-експериментальної діяльності за методикою «Динаміка професійної майстерності» допомогла визначити рівень теоретичних і професійних знань та умінь вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, необхідних для проведення експериментальної роботи, проаналізувати причини відхилення від прогнозованого результату для створення повноцінної системи діагностико-корекційного забезпечення науково-методичної діяльності педагогічних колективів. Аналіз результатів діагностування засвідчив позитивну динаміку у ставленні педагогів до нововведень, зростання рівня теоретичних знань і професійних умінь, необхідних для інноваційної діяльності, обізнаності і зацікавленості педагогів у питаннях впровадження випереджаючої освіти і застосування інструментів освіти для сталого розвитку.

Моніторинг розвитку творчих та інтелектуальних здібностей учнів: ціннісних орієнтацій; рівня соціальної активності; рівня екологічної культури; рівня духовного розвитку в процесі реалізації експерименту – відбувався на засадах застосування методики, що допомагає визначити динаміку особистісного розвитку школярів (автор – Д.В. Григорьев).

Важливим кроком до налагодження співпраці із громадськими організаціями стало залучення Дніпропетровської області до міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії», який покликаний ознайомити вчителів України з досвідом, методологією та технологіями навчання учнів навичкам та умінням будувати своє життя та життя сім'ї, місцевої громади з урахуванням потреб сталого розвитку. Також у 2013 р. втілено інноваційний освітній проект «Сприяння відповідальному спо-

субу життя через малювання коміксів за тематикою сталого розвитку».

Науково-методичний супровід процесу впровадження принципів сталості у навчально-виховний процес забезпечувало широке коло заходів та досягнень. Для поширення ідей випереджаючої освіти для сталого розвитку у 2011-2014 роках за темою дослідно-експериментальної роботи проведено **всукраїнські науково-практичні конференції**, в яких взяли участь наукові та педагогічні працівники вищих навчальних закладів освіти, керівники управлінь, відділів освіти та методичних служб, ректори/директори, завідувачі кафедр, навчально-методичних відділів, науково-дослідних лабораторій ОІППО, директори та педагогічні кадри навчальних закладів України:

– «Випереджаюча освіта для сталого розвитку як практико-орієнтована модель реформування галузі в регіоні» (31 березня 2011 р., ДОІППО; близько 150 учасників);

– «Гендерна освіта в Україні: світоглядні та праксеологічні аспекти реалізації» (24 листопада 2011 р., ДОІППО; близько 120 учасників);

– «Філософсько-теоретичні та практико-орієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку» (22 листопада 2012 р., ДОІППО; близько 270 учасників);

– II Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософсько-теоретичні та практико-орієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку» (5-6 грудня 2013 р., ДОІППО; близько 250 учасників).

Також на базі ДОІППО організовано та проведено низку обласних заходів: обласний науково-методичний семінар «Практика випереджаючої освіти для сталого розвитку на II етапі експериментальної роботи: проблеми та перспективи» (19 лютого 2014 р.); «Круглий стіл» для вчителів «Здобутки та труднощі впровадження курсу за вибором «Уроки сталого розвитку» в навчальних закладах області» (24 квітня 2014 р.)

Організовано і проведено обласну виставку методичних розробок загальноосвітніх навчальних закладів проекту «Випереджаюча освіта для сталого розвитку» (20 серпня 2013 р.), на якій були представлені розробки 43 навчальних закладів області.

Протягом вересня-грудня 2013 р. організовано і проведено **обласний конкурс на кращу методичну розробку з освіти для сталого розвитку в номінаціях**: освіта в дошкільних навчальних закладах; в початковій школі; у загальноосвітньому навчальному закладі; в закладах додаткової освіти; методика проведення позакласних заходів щодо освіти для сталого розвитку; пропаганда освіти для сталого розвитку в засобах масової інформації; віртуальні ресурси (екскурсії,

уроки, тренажери, підручники, книги); співпраця з неурядовими громадськими/комерційними організаціями для просвітництва та виховання в межах концепції освіти для сталого розвитку. У конкурсі взяли участь 81 колективна та індивідуальна авторська методична розробка із 28 навчальних закладів середньої освіти, 2 – дошкільної, 1 – позашкільної освіти, 1 – районного відділу освіти. Методичні посібники з «наскрізного навчання» та методичні розробки інтегрованих уроків стали основою посібника «Практика випереджаючої освіти для сталого розвитку: з досвіду освітян Дніпропетровщини».

Тематика випереджаючої освіти для сталого розвитку, яку розробив Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, зацікавила навчальні заклади інших областей України, а також відобразилася у номінаціях Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти». Стає традицією отримання нагород (золотих і срібних медалей) навчальними закладами Дніпропетровщини за досягнення у цій проблематиці.

Загальним **результатом дослідно-експериментальної роботи на II етапі є**:

– створення та апробація організаційно-функціональних і змістовних аспектів переходу регіональної системи освіти на засади випереджаючої освіти для сталого розвитку;

– забезпечення оптимального впливу принципів сталості у навчанні на особистість педагога й учня під час їхньої творчої співпраці в процесі запровадження «наскрізного навчання» та авторських програм, виховних заходів як системи неперервної освіти для сталого розвитку.

На III етапі передбачається здійснити комплексне оцінювання результатів експерименту згідно з виробленими теоретико-методологічними критеріями та їхнім оформленням шляхом:

– моніторингових досліджень ефективності інноваційних методик випереджаючої освіти для сталого розвитку як засобу забезпечення якості розвитку освітнього середовища;

– порівняльного критеріально-орієнтованого аналізу результатів проведення експерименту з використанням індикаторів сталого розвитку освітнього середовища та індикаторів освіти для сталого розвитку;

– педагогічного аналізу та корекції моделі особистісної компетенції для сталого розвитку в педагогічних працівників, дітей та учнівської молоді у процесі зміни їхнього світогляду, цінностей та моделей поведінки відповідно до принципів сталого розвитку.

Ольга ВИСОЦЬКА, декан факультету відкритої освіти, завідувач кафедри філософії випереджаючої освіти та управління інноваційною діяльністю, доктор філософських наук, доцент

СІМ'Я І ШКОЛА: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ АСПЕКТИ ПАРТНЕРСТВА

Сьогодні формування своєї життєвої концепції важливе для сучасних педагогів, учнів, батьків у нашому суспільстві ризику: життєдіяльність потребує відповідального ставлення до свого життя і життя інших людей, що досягається завдяки високому рівню соціальної та психологічної зрілості, наявності необхідних умов для самореалізації своїх потужних сил. Тому важливим і для педагога, і для учня, і для слухача курсів в інституті післядипломної педагогічної освіти, і для викладача вищої школи є свідомий вибір життєвої мети, подальше втілення її в життєвому плані (все частіше сьогодні це декларується поки що як формальне професійне портфоліо) з відповідною системою конкретних цілей і засобів їх досягнення. Важливо вимагати і від батьків свідомого батьківства, адже вони – перші вихователі.

Особистість у системі післядипломної педагогічної освіти сьогодні є суб'єктом життя, основа якого – діяльність у духовній та практичній складовій (важливо, на наш погляд, на перше місце поставити духовність) і обов'язково спрямована на творче проектування свого шляху.

Досвід роботи в системі післядипломної педагогічної освіти засвідчує: педагоги, залучаючись до розробки, а потім і до певного коригування життєвого сценарію, вчать мистецтву жити. Цьому допомагає глибоке та всебічне розуміння природи і явищ, розвиток самопізнання.

Спільна робота сім'ї і школи для педагогічних працівників та батьків є засобом вирішення не тільки перспективних життєвих завдань, а й близьких – сьогоденних планів, завдань; вона упорядковує процеси не лише професійного самовдосконалення (чи не тому інститути післядипломної педагогічної освіти називалися інститутами удосконалення), а й допомагає особистості не розгубитися у сучасному суспільстві ризику завдяки своєчасному оволодінню поняттями і розумінню «культури життя», «стилю життя», «образу життя», формуванню нової ментальності із новою ціннісною шкалою.

Ця технологія актуальна не лише для педагогів, тому для дослідження необхідно відзначити: у відомого не лише лікаря, а й практика і теоретика в педагогічній галузі, М.І. Пирогова, якого сьогодні можна назвати філософом освіти, в статті «Питання життя» тісно пов'язані цілі і завдання виховання зі змістом

Постійне зростання вимог до сучасної вітчизняної освіти та орієнтація на світові стандарти якості освіти змушують звернутися до філософсько-освітніх аспектів не тільки творчо працюючих педагогічних працівників, а й батьків, які розуміють важливість цієї важливої проблеми.

Соціальне партнерство всіх учасників навчально-виховного процесу допомагає реалізувати на практиці сучасні високі стандарти. А для цього необхідно передбачати, перш за все, розуміння свого призначення – як батькам, так і педагогам.

і цілями людського існування. Вчений поширює це, перш за все, на педагогічну діяльність: без вирішення питання щодо змісту людського буття неможливо розуміння змісту виховання і освіти (важливо відзначити, що на першому місці – виховання), неможливо поставити цілі подальшої педагогічної діяльності та втілити їх у життя. Питання про сенс свого існування постає перед кожною мислячою людиною. Людина у процесі навчання і виховання засвоює певні цілі і зміст свого існування. Суттєвим для нашого дослідження є те, що М.І. Пирогов підкреслював важливість соціального оточення, певного впливу на особистість інших людей. Головне, підкреслював вчений, – виховати особистість, її вольові та моральні якості. Для освітньої галузі незалежно від талантів і нахилів важливим є становлення загальнолюдської сутності кожного суб'єкта навчально-виховного процесу. Це актуально і для системи післядипломної педагогічної освіти: яка педагогічна особистість допомагає учням в непростих умовах нашого сьогодення, як їй допомагає родина.

Важливо давати і батькам, і педагогам самостійність у добірці доцільних інноваційних педагогічних технологій: цікавий досвід є в американській системі освіти, де розробка, формування банку інновацій, освітніх технологій здійснюється у комерційних центрах при педагогічних коледжах. Учитель, звернувшись до бази даних, вибирає для себе найоптимальніші варіанти організації навчання та виховання. Таким чином в умовах конкуренції здійснюється ефективність і практична відповідність меті обраної технології.

Такий підхід дає педагогам і батькам можливість широкого вибору за умови наявності цілісної, повної, багатовимірної картини сучасного світу і власних прогнозованих стосунків з навколишнім середовищем, що

постійно змінюється. У педагогів та батьків немає іншого підходу до виховної діяльності, крім активної творчої технології життєдіяльності, а саме – життєтворчості, яка допомагає своєчасно передбачати нові суттєві і глобальні тенденції у розвитку навколишнього середовища, сучасного суспільства, і, що набагато важче, – розвитку кожної особистості (якщо ми прагнемо до особистісного підходу, а не тільки це декларуємо).

Можливо спробувати поєднати партнерство з творчим проектом і визначити життєтворчість у післядипломній педагогічній освіті як постійну творчу педагогічну діяльність за умов цілісного світосприйняття. Цікавим є підхід до визначення життєтворчості у Д.О. Леонтьєва, який бачить цей складний процес як розширення світу, розширення життєвих стосунків. Він вважає, що поки немає певних практичних алгоритмів щодо життєтворчої діяльності. Пізніше вчений визначає життєтворчість як особистісно зорієнтовану практику розвитку і корекції стосунків зі світом. Цікавим є погляд американського дослідника Р. Рорті, який вважав, що пізнання можливе лише з позиції ангажованого суб'єкта, залученого до певного соціокультурного контексту; воно завжди ситуативно обмежено, конкретно історично обумовлено.

Такі підходи дають можливість спрямовувати педагогів і батьків за технологією життєтворчості в післядипломній педагогічній освіті не на конкретні орієнтири (іноді і чужі, і далекі від концепції розвитку навчального закладу), а формувати ці життєві та педагогічні орієнтири самостійно. Важливо при цьому враховувати, як доречно відмічає І.О. Родіонова, і відмінності та принципові особливості й феномен взаємовпливу американської та європейської філософсько-педагогічних думок для інтер-

претації у реалії сучасної освіти. Важливо і сьогодні, за Мартином Хайдеггером, «зустрітись зі своєю сутністю».

Сьогодні у педагогів і батьків є певна свобода вибору своєї професійної та виховної діяльності, що характерно для творчо працюючих педагогів, для яких показник осмислення й продуктивності власного та професійного життя є найвищим – на відміну від тих, хто незадоволений своїм вибором педагогічної спеціальності та має певні труднощі у комунікативній сфері. І це є проблемою для системи післядипломної педагогічної освіти. Сьогодні виокремлюють такі аспекти життєтворчого підходу, які допомагають проаналізувати сучасні тенденції успішного соціального становлення: генетичний, змістовний, логічний і технологічний. Генетичний аспект вчені пов'язують з виявленням загальної соціально-історичної основи життєтворчості у процесі оволодіння стратегіями життя особистості і дослідженням впливу конкретних чинників на проектування свого життя. Змістовний – з діалектикою потрібного і суцього. Логічний базується на виявленні логічного підґрунтя сутнісного взаємозв'язку емпіричних характеристик педагогічного процесу як інтеграційної бази у рамках життєтворчості філософських, соціологічних, психолого-педагогічних та інших характеристик.

Найбільш цікавим є технологічний аспект, що передбачає застосування системного і діяльнісного підходів. Вони визначають загальну логіку педагогічного процесу, який вміщує цільовий, діялісно-операційний, предметно-інформаційний та оцінно-результативний компоненти. Сьогодні важливо говорити і про значення корекційного аспекту. Для педагогічного працівника важливим є – своєчасно визначитися щодо образу буття, сприйняття реальності,

цілісного життя, що, як стверджує Хосе Ортега-і-Гассет, ніхто не зможе зробити за іншу людину.

Характеризуючи високий рівень педагогічної творчості, можливо знайти взаємозв'язок між навчальною діяльністю, формуванням особистості учня та самовдосконаленням особистості педагогів і батьків. Можна погодитися з тим, що діалектична єдність процесуального та результативного задоволення професійною діяльністю є фактором підвищення важливості педагогічної професії до рівня сенсу життя, що характерно для творчо працюючих педагогів та батьків, які розуміють важливість спільного процесу виховання.

Якщо змінюється філософія людини-педагога, людини-батька, тоді, за Абрахамом Маслоу, змінюється все, в тому числі й уявлення про те, якою може стати людина і як їй допомогти реалізувати свої потенційні можливості. Важливо те, що вчений підкреслював наявність у кожної особистості уроджених намірів до самоактуалізації, які є головною найвищою людською потребою.

Філософсько-освітні аспекти партнерства сім'ї і школи передбачають інноваційний творчий процес. Життєтворчість як батьків, так і вчителів в системі післядипломної педагогічної освіти важливо розглядати через технологію, яка передбачає у першу чергу розуміння власного особистісного призначення, формування своєї життєвої концепції, що є особливо актуальним для педагогічних працівників, які мають у цьому допомогти всім, кого навчають, з ким співпрацюють. Технологія потребує відповідального ставлення до власного життя і життя інших людей, що можливо досягнути завдяки високому рівню соціальної та психологічної зрілості, наявності необхідних умов для самореалізації своїх продуктивних сил. Життєтворчість і життєдіяльність у партнерстві сім'ї і школи для педагогічних працівників є засобами вирішення не тільки відтермінованих, перспективних життєвих завдань, а й поточних сьогоденних завдань. Вона упорядковує процеси не тільки професійного самовдосконалення, а й допомагає особистості не розгубитися у сучасному суспільстві ризику завдяки своєчасному формуванню нової ментальності із новою ціннісною шкалою.

Валентина САГУЙЧЕНКО,
доцент кафедри
філософії освіти,
кандидат філософських наук

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У НОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ УМОВАХ

Відповідно до цього підсилюється увага з боку адміністрації школи до готовності вчителя здійснювати свою професійну діяльність в умовах інноваційних змін. Адже сучасний вчитель має бути професіоналом, використовувати нові педагогічні технології і водночас – бути ширим порадником, другом, добрим наставником для учнів; людиною, яка відчуває відповідальність за виховання юного покоління в ці непрості для України часи.

Аналіз діяльності загальноосвітніх навчальних закладів переконує в тому, що успіх нововведень суттєво залежить від керівництва. Від рівня шкільного менеджменту загалом і систем управління освітніми інноваціями, зокрема, залежить як розвиток окремих навчальних закладів, так і якість шкільної освіти в державі.

Інноваційні процеси у ЗНЗ є показником рівня розвитку школи, показником конкурентоспроможності навчального закладу та індикатором якості сучасної шкільної освіти.

Підготовка вчителя до інноваційної діяльності є однією з важливих умов ефективності управління інноваційними процесами в загальноосвітніх навчальних закладах. Тільки в тій школі, де діє цілеспрямована система підготовки вчителя до інноваційної діяльності, може існувати ефективний менеджмент інновацій.

Серед основних **критеріїв готовності вчителя до інноваційної діяльності**: професійна компетентність, технологічна, інформаційна, експертна комунікативна культура; рефлексія, відповідні якості особистості (розвинені вольові зусилля, наполегливість, здатність до ризику, цілеспрямованість тощо), автодидактика та креативність.

Якщо говорити про цілісну систему розвитку інноваційного потенціалу вчителя, то, насамперед, вона має забезпечити сприятливі умови для творчої діяльності: доступність і якість будь-якої шкільної інформації, сприятливий мікроклімат, свобода вибору форм і методів навчання та виховання учня, ефективну систему консультування з проблем педагогічної інноватики та якості діагностики рівня творчого потенціалу вчителя. У такому навчальному закладі повністю забезпечується потреба вчителя у саморозвитку та самореалізації. Керівник сприяє максимальному розвитку творчого потенціалу вчителя.

Слід наголосити: ефективна система оцінювання педагогічних інновацій має відповідати сучасним вимогам експертизи

Європейський вибір України та нові соціокультурні умови потребують нової якості шкільної освіти і змісту діяльності сучасної школи. Триває обговорення концептуальних засад нової редакції Закону України «Про освіту», змінюються підходи до організації навчально-виховного процесу в системі шкільної освіти, оновлюється навчально-методичне забезпечення процесу навчання, виховання та розвитку особистості.

нововведень. Характерними ознаками такої системи є використання суб'єктами внутрішньошкільного управління сучасних методів оцінювання інноваційної діяльності, залучення незалежних експертів до оцінювання змін у школі, технологічність, а також відкритість, справедливості, гнучкості в оцінці інноваційної діяльності вчителя.

Окрім критеріїв готовності вчителя до інноваційної діяльності, вчені виділяють також критерії інноваційної компетентності педагога, до яких належать: професійна готовність до змін, соціально-педагогічна ерудованість, вміння оперувати інформацією, готовність до постійного самонавчання і саморозвитку, комунікативна та емоційна стабільність, здатність ухвалювати ефективні рішення у нестандартних педагогічних ситуаціях, відкритість.

Важливою функцією в підготовці вчителя до інноваційної діяльності є мотивація як система стимулів, що спонукає вчителя до творчої самореалізації. Сучасна наука рекомендує таку систему управлінських дій, що допоможуть ефективно реалізувати функцію мотивації. Йдеться про врахування рис особистості педагога, знання його сильних і слабких сторін, орієнтацію на творчий потенціал людини, максимальне забезпечення усіх можливостей для самореалізації педагога.

Що спонукає вчителя до продуктивної інноваційної діяльності? Вивчення цього питання теоретиками і практиками свідчить, що насамперед – це задоволення потреби у особистісному та професійному зростанні, причетність до ухвалення важливих управлінських рішень, свобода вибору форм і методів навчально-виховної діяльності.

Отже, **основними стимулами, що мотивують вчителя, мають стати:**

- забезпечення сприятливих комфортних умов для педагогічної діяльності як кожного вчителя, так і педагогічного колективу;

- створення ситуації успіху, підтримка ініціатив учителя;
- запровадження ефективної системи випереджального навчання педагогічних працівників;
- оптимізація процесів самоосвіти (автодидактики) вчителя.

Сюди належить і розширення сфери контактів між учасниками педагогічного процесу, удосконалення системи внутрішньошкільної науково-методичної роботи, залучення вчителя до науково-дослідної, пошукової діяльності.

Суттєве значення у розвитку мотивації вчителя до творчої діяльності має оцінка його роботи. Слід зауважити, що оцінка стимулюватиме вчителя, якщо вона аргументована, тактовна і враховує можливості кожного педагога. Така оцінка має бути не суб'єктивною, а враховувати думки інших суб'єктів внутрішньошкільного управління. Така практика стимулює діяльність учителя, заохочує його до творчої праці, сприяє згуртуванню колективу. Також одним із потужних стимулів у системі внутрішньошкільного контролю є збільшення ролі самоконтролю та самооцінки вчителя.

До основних технологій оцінки діяльності вчителя в сучасній школі належать: атестація, творчий звіт (як варіант – захист творчих проєктів), апробація, співбесіда, спостереження, експертна оцінка, громадський контроль.

Рекомендації сучасної педагогічної науки щодо оцінки діяльності вчителя:

- Оцінюється діяльність у цілому без упередження та завищення вимог (реалізація освітніх стандартів, кваліфікаційні рівні, функціональна ефективність педагогічного персоналу). Запорукою успіху є відмова від авторитарних суджень.

- Звертається увага не лише на мінімальні, а й на максимальні результати діяльності вчителя.

- Оцінюючи діяльність вчителя, не зосереджуватися на окремих випадках (якщо вони не пов'язані з професійною етикою).

- Оцінювати роботу відповідно до цілей шкільної організації.

Як відомо, зміст управління інноваційними процесами в сучасній школі охоплює усі складові управлінської діяльності: від функцій і методів управління до технологій менеджменту інновацій. Проте необхідно враховувати **основні чинники, які впливають на розвиток інноваційного потенціалу школи**, що становить основу управління інноваційними процесами і характеризує рівень якості управління. До них належать:

- наявність стратегії інноваційного розвитку школи.
- Готовність вчителя до інноваційної діяльності.
- Сприятливі соціально-психологічні умови для інноваційних змін.
- Ресурсне забезпечення інноваційних змін.
- Професійна компетентність суб'єктів управління інноваційними процесами.

Як бачимо, готовність учителя до змін є одним із факторів, що впливає на інноваційний потенціал школи. Окрім того, якщо зважити на показники рівня розвитку інноваційного простору школи (умови, стан, функціональна ефективність усіх суб'єктів педагогічного процесу, рівень відкритості школи, комунікаційні зв'язки, якість продуктів інноваційної діяльності), функціональна ефективність вчителя, а це і професійні якості, і можливості вчителя, також грають важливу роль у забезпеченні позитивних змін.

Отже, підготовка вчителя до роботи в умовах інноваційних змін потребує уваги з боку адміністрації школи, адже теза «Школу тримає вчитель» актуальна в усі часи. Від учителя залежить і рівень розвитку інноваційного простору школи. Тому менеджерам шкільної освіти у новому навчальному році у ресурсному забезпеченні школи необхідно звернути увагу на розвиток вчителя, його готовність до змін.

**Лідія ВОЗНЮК,
доцент кафедри управління
загальноосвітніми
навчальними закладами,
кандидат педагогічних наук**

Новини регіону

3 червня на Дніпропетровщині почалася основна сесія зовнішнього незалежного оцінювання-2014. У складанні тестів з іноземних мов: англійської, німецької, французької та іспанської – взяли участь 6073 особи, що становить 92,76 % від числа зареєстрованих для участі в ЗНО. **5 та 6 червня** – відбулося тестування з української мови та літератури. За підсумком двох днів до 41 пункту ЗНО прийшли 19748 абітурієнтів (приблизно 93 %). **10 червня** з російської мови тестування склали 490 цьогорічних вступників (84,6 %), **12 червня** з математики – 13779 абітурієнтів (95,02 %), **14 червня** з географії – 4928 абітурієнтів (89,36 %), **16 червня** зі всесвітньої історії – 569 абітурієнтів (78,59 %), **18 червня** з фізики – 4927 абітурієнтів (90,17 %), **20 червня** з історії України – 11347 абітурієнтів (89,44 %), **23 червня** з хімії – 3253 абітурієнти (88,52 %), **25 червня** з біології – 6278 абітурієнтів (87,15 %).

Станом на **27 червня** для участі в додатковій сесії ЗНО зареєстровано 2867 абітурієнтів із Донецької та Луганської областей, які виявили бажання складати зовнішнє незалежне оцінювання на території Дніпропетровщини.

11 червня у Національному гірничому університеті відбувся сертифікаційний екзамєн міністерства науки і освіти Польщі. Скласти іспит приїхали понад сто студентів із різних вищих навчальних закладів України. Більшість зареєстрованих учасників є представниками Дніпропетровщини. Студенти отримали сертифікат державного зразка міноритету Польщі. Іспит з польської приймала спеціальна комісія. До її складу увійшли професори та доценти вищих навчальних закладів Польщі.

26 червня офіційне представництво Великої Британії в Україні на чолі з директором Британської Ради в Україні Мартіном Даулом та його заступником Наташею Василюк побували на Дніпропетровщині з одноденним візитом. Закордонні експерти з питань освіти зустрілися з керівництвом облдержадміністрації, взяли участь у відкритому засіданні Ради директорів шкіл і відвідали навчальні заклади області, зокрема Дніпропетровську спеціалізовану багатопрофільну школу № 23, Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. Завершився робочий візит представництва Британської ради в Україні у департаменті освіти і науки облдержадміністрації, де було обговорено перспективи подальшої співпраці та обміну досвідом у галузі середньої, професійно-технічної та вищої освіти.

ДОІППО інформує

3 червня в конференц-залі ДОІППО відбулася нарада методистів з питань особливостей проведення інвентаризації бібліотечних фондів навчальної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах відповідно до Єдиної системи централізованого електронного обліку підручників.

10, 11, 24 червня – захист курсових проєктів групи заступників директорів сільських ЗНЗ.

Відділ креативної освіти та координації науково-методичної роботи провів **4 червня** нараду керівників методичних служб області з питань планування роботи на 2014-2015 н. р. та підготовки до серпневих нарад.

Курси-тренінги для керівників, які отримали сертифікати за програмою «Випереджаюча освіта для сталого розвитку»:

5 червня – «Розвиток обдарованості дітей в умовах загальноосвітньої школи (для методистів управлінь, відділів освіти, директорів та заступників директорів ЗНЗ);

10 і 12 червня – «Медіаосвіта, медіакультура, медіаграмотність, медіакомпетентність в контексті сучасного інформаційного суспільства» (для директорів та заступників директорів ЗНЗ);

11 червня – «Створення тестових завдань для різних цілей навчання» (для заступників директорів ЗНЗ);

18 червня – «Стратегії попередження та врегулювання конфліктів у педагогічному спілкуванні» (для директорів і заступників директорів ЗНЗ).

Прес-сектор департаменту освіти і науки облдержадміністрації

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Цінності – це узагальнені цілі і засоби досягнення їх, що забезпечують інтеграцію суспільства і водночас допомагають індивіду або групі обрати поведінку в різних ситуаціях. Засвоєння цінностей у великих соціальних групах завжди опосередковане цінностями малих груп, референтних для індивіда, а особисті цінності є генетичним похідним від цінностей соціальних груп і різних спільнот. Селекція, засвоєння і асиміляція індивідом соціальних цінностей опосередковується його соціальною ідентичністю і цінностями референтних для нього малих контактних груп, які можуть бути як каталізатором, так і бар'єром у засвоєнні цінностей великих соціальних груп, зокрема і загальнолюдських цінностей. Включення людини до системи суспільних взаємин супроводжується формуванням своєрідних «вузлів», що об'єднують різні види діяльності в цілісну структуру особистості. Як вважає О.М. Леонтьєв, ці ціннісні вузли утворюють «ядро» особистості, її основу, яка забезпечує цілісність індивідуального розвитку, а також – особисту самототожність. Особистісні цінності створюють внутрішній стрижень особистості, який можна інтерпретувати як ціннісну етичну орієнтацію, що забезпечує цілісно-суб'єктивне розуміння окремих актів поведінки людини та сприяє прогнозуванню її поведінки у різноманітних ситуаціях. Ціннісне ставлення до матеріальних чи ідеальних предметів – це усвідомлення бажаності (чи небажаності) для людини. Саме у такій психологічній формі духовні цінності суспільства стають суб'єктивними надбаннями особистості. А їхня спонукально-регулятивна функція можлива завдяки тому, що усвідомлення бажаності трансформується в *зацікавлено-дійове* ставлення. Відтепер кожний предмет буття стає для людини не *індиферентною* даністю, а складовою її життя, щодо якої вона має певну морально-ціннісну позицію і активно *практично-перетворювально* утворює її. Особисті цінності набувають ціннісного статусу тільки при зверненні людини до своєї смислової сфери, до власного «Я». Становлення особистісних цінностей пов'язане з динамікою процесів усвідомлення, що включають різні види вербалізації і перенесення пізнавально-особистісних зусиль на свою смисловою сферу. Певна система цінностей втілюється, предметністю у тих чи інших конкретних феноменах, пов'язаних із відповідними формами життєдіяльності, у якій відбувається оволодіння цінностями, їх поступове перевтілення із явища «зовнішнього» у явище «для себе», тобто відбувається переведення цінностей суспільних у цінності, суб'єктивно важливі для самого індивіда. Ціннісні орієнтації конкретної особистості формуються і функціонують на основі системи цінностей, виробленої суспільством, нерозривно і тісно пов'язані з нею.

У суспільній та індивідуальній свідомості цінності виконують функцію життєвого орієнтира, моральної основи для вибору діяльності і субординації цілей. Отже, аналізуючи ціннісні орієнтації, можна робити висновки про те, яке місце посідає особистість у соціальній структурі суспільства, які соціальні ролі виконує чи хоче виконувати. Такий підхід до вивчення ціннісних орієнтацій призводить до необхідності розглядати їх у контексті складніших утворень особистості, зокрема у структурі само-

З'ясування питання про те, як суспільні цінності перетворюються в особисті, є актуальним на сучасному етапі розвитку суспільства. Проблема закріплення загальнолюдських цінностей в індивідуальній свідомості належить до фундаментальних проблем людської екзистенції. Адаже соціальні зміни в суспільстві істотно впливають на зміни в системі цінностей особистості.

свідомості, життєвих взаємин особистості, її життєвого світу в цілому, особистісного розвитку. Ціннісні орієнтації є результатом саморозвитку особистості, структурування щодо зовнішньої діяльності процесу реалізації та процесу розгортання особистісних цінностей і смислів.

Таким чином, актуальність проблеми цінностей на сучасному етапі обумовлена такими чинниками: у суспільстві відбувається зміна норм, злам старих стереотипів. Ціннісна сфера, звільнена від попередніх стереотипів, стає більш самостійною і незалежною. Головні проблеми, які спричинені пошуком життєво важливих цілей, сенсу життя і можливостей їх досягнення, стоять перед кожним. Оскільки ціннісні орієнтації лежать в основі вибору життєвих цінностей людини, то їх знання допомагає з'ясувати причини її вчинків і дій. Існує велика кількість теоретичних і практичних питань щодо психологічної проблеми створення ціннісно-змістовної сфери, виявлення й аналізу життєвих цінностей особистості. Зокрема, потребують опрацювання питання вивчення динаміки мотиваційно-ціннісних структур, адекватних новій ситуації, а також вивчення мотиваційно-ціннісних станів і процесу формування громадянської самосвідомості. Дослідження проблеми цінностей, яке допомогло б з'ясувати механізми впливу на становлення молодого людини і допомогти їй адаптуватися в нових умовах суспільно-економічних стосунків, набуває важливого значення ще й тому, що проблеми, пов'язані з людськими цінностями, посідають одне з найважливіших місць в тих науках, які вивчають особистість і суспільство. Саме цінності є *інтегративною* основою як для індивіда, так і для будь-якої малої чи великої соціальної групи, культури, нації, для людства в цілому. Психологічний аспект ціннісних орієнтацій, як одного зі структурних компонентів спрямованості особистості, тісно пов'язаний із дослідженням її внутрішнього світу, суспільної поведінки, спрямованої на засвоєння і відтворення цінностей життя і культури.

Психологічну структуру особистості можна визначити як єдність, взаємозв'язок трьох основних складових психологічної реальності: діяльності, свідомості й особистісної сфери (останню визначають, перш за все, такі компоненти, як спрямованість і самосвідомість особистості). Послідовне викори-

стання цілісного підходу при аналізі особистості призвело до виокремлення важливої узагальненої форми фіксації особистісного досвіду – «цінності», яка характеризується як єдність спрямованості особистості, виділення для неї певної складової дійсності, певних стосунків і усвідомлення у зв'язку з цим свого «Я».

Таким чином, цінність є важливою характеристикою психологічної структури особистості і визначає:

- спрямованість суб'єкта на реалізацію певних стосунків, які відповідають певній цінності, спрямованість на певну діяльність;
 - зміст уявлення про своє «Я», що відповідає спрямованості;
 - виділення у свідомості певного предметно-діяльнісного змісту і його провідну роль у формуванні самосвідомості особистості.
- У зв'язку з тим, що цінність визначає особливості інших компонентів психологічної структури особистості, вона є центральним компонентом психологічної структури особистості.
- Структура особистості – це єдність, взаємозв'язок і цілісність її елементів, які об'єднуються у чотири підструктури:
- біологічно обумовлена структура темпераменту;
 - властиві для індивіда особливості форм психічного відображення – відчуттів, сприймання; емоцій і почуттів; мислення, пам'яті та волі;
 - досвід особистості (знання, вміння, навички);
 - спрямованість особистості (інтереси, прагнення, ідеали, світогляд, переконання, ставлення до себе та інших).

До останньої з цих підструктур належать ціннісні орієнтації, що є важливим компонентом структури особистості. В них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений особистістю в її індивідуальному розвитку. Це той компонент структури особистості, який являє собою *своєрідну вісь свідомості*, навколо якої обертаються помисли і почуття людини, з погляду якої вирішується багато життєвих питань. Таке розуміння ціннісних орієнтацій допомагає пояснити і емпірично вивчати спрямованість діяльності особистості в будь-який момент її життя.

**Світлана МАЙДАНЕНКО,
доцент кафедри управління
загальноосвітніми навчальними закладами**

3 • 75 років тому (1939 р.) у Кривому Розі народився **Петро Федорович Ситник**, художник. Відомий в галузі станкової графіки.

4 • 130 років тому (1884 р.) засновано залізничну станцію **Межова**. Нині – селище міського типу, районний центр.

5 • 230 років тому (1784 р.) у слободі Алферівка (сучасне село Долинське Саївської сільради П'ятихатського району) освячено новозбудовану Іоанно-Богословську церкву.

220 років тому (1794 р.) у слободі Никифорівка (нині – с. Миролубівка П'ятихатського району) освячено новозбудовану Свято-Троїцьку церкву.

12 • 100 років тому (1914 р.) у Катеринославі народився **Борух Герцелевич Свердлов**, художник. Відомий у галузі станкової графіки та ілюстрації. У 1949-1972 рр. викладав у Дніпропетровському художньому училищі. Помер 20 листопада 1972 р.

21 • 180 років тому (1834 р.) російський імператор Микола I затвердив *генеральний план Катеринослава*, який на декілька десятиліть став головним містобудівним документом для забудови Соборної гори.

23 • 60 років тому (1954 р.) у с. Мирному Солонянського району народилася **Марія Іванівна Пікуш**, художник. Працює в галузі петриківського декоративного розпису.

40 років тому (1974 р.) у Дніпропетровську відкрився обласний музей комсомольської слави.

28 • 90 років тому (1924 р.) у Катеринославі народився **Вадим Абрамович Сидур**, скульптор-монументаліст.

У цьому місяці
40 років тому (1974 р.) введено в дію Дніпропетровську фабрику головних уборів, нині – ВАТ «Елія».

**Календар підготувала
Ярина ГОЛУБ, завідувачка
красназничого відділу
обласної універсальної
наукової бібліотеки**

САЙТ ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО»: gdjerele.jimdo.com

ЗАСНОВНИК ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» — ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОБЛАДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

Редакційна колегія:
В.М. ВАСИЛИНЕНКО, О.І. ДЕМЧИК, В.Г. ДОЛГОПОЛИЙ,
С.Г. КРАМАРЕНКО, М.І. РОМАНЕНКО, В.Г. СЕРЕДНЯ

Головний редактор З.В. МАРЧИШИНА
Заступник редактора С.А. ШУЛЬГА. **Літературний редактор** Л.О. БРЕГА
Фотокори Г.Г. та А.Г. КРЮЧЕНКИ. **Дизайн і верстка** Н.О. АНТОНЕНКО

Газету надруковано
в друкарні ПП «Ліра М»,
49038, Дніпропетровськ,
просп. Воронцова, 73,
тел. (056) 721-92-60.
Ціна договірна.
Передплатний індекс 40620.

Свідоцтво про реєстрацію
ДП № 66 від 13.12.1993.
Формат А 3. Друк офсетний.
Обсяг 1,2 ум. др. арк.

Адреса редакції:
49006, Дніпропетровськ,
вул. Свердлова, 70, к. 216.
Телефон/факс: 732-47-61,
732-48-48.
E-mail: GDjerele@yandex.ua